

notné častky ríše svúj dávny týpus podržely a tak zůstaly, jako se během času vyvinulo, i na kolik jen možno sami sebe řídily, Slováci, Rusíni a jestli se nemýlíme i Valaši čili Romani se kloní ku centralizácii, stojíce na tom, aby byla stvořena silná ústřední vláda, která, bez ohledu na tak řečené historické právo a zvláštní vyvinutí se jednotlivých zemí, všechny národy a země jedným zákonem, dle jedné zásady řídí. Národnosti totiž, které dosavad panovaly, aneb, z příčiny historických rozpomínek, naději panování mají, kterým se snad v budoucnosti i výhled na úplnou samostatnost otvírá, žádají šetření historických práv, zvláštní postavení, samosprávu; národnosti proti tomu, posavad utlačené, bezprávné, hledají spásu svú v mocné sústředné vládě, proto, že od ní více spravedlivosti, ochrany, a podpory se nadějí.

Slováci hle jsou, čo se politických zásad, lásky k svobodě, túžby po ústavném státním životě dotýče, ne méně liberální, nežli kterýkoliv jiný národ v říši rakúské, a přece dávají přednost centralizácii nad foederalismem.¹

31

List E. Štúra I. I. Sreznevskému.

Uverejnil naposledy J. Ambruš. Listy Ludovíta Štúra II, str. 236—238. Tamtiež na str. 490—492 bibl. poznámky.

Štúr v tomto liste (napísanom význačnému ruskému vedcovi do Charkova, po piatich rokoch od posledného svojho listu) výstižne a pritom stručne informuje dobrého priateľa Slovákov o udalostiach, ktoré sa stali najmä v rokoch 1848 až 1849.

Drahý nezabudnuteľný priateľ muoj!

Ty si už azda na nás zabudnuv, bo roky prešli obapolného mlčania, ale keď si zabudnuv na nás, viem, že sú Ti ešte v pamäti Dunaj a Tatry. Počujže teda hlas od týchto po mlčaní rokov mnohých a v hlase tom oživne vari i pamiatka priateľa.

Čo sme Ti aj nepísavali, ale myšlienky naše zalietali vždy i k Tebe i k Vám i v sviatuju Rus. Každý znak života i od Teba i od druhých krajanov Tvojich vyjavivší sa v časopisoch západných slovanských nám útechou, tím väčšou že sme žili a žijeme v trampotách.

Od toho času čo sme žili spolu nad Dunajom mnoho sa tu zmenilo a stalo, viali i hroznie víchrice, v ktorých aj Slovák ponajprú po tisícletí postavil sa v boj za život svoj.

¹ Úvahy Vídeňského deníka vyšli samostatne roku 1851 ako brožúrka *Hlas ze Slovenska o centralizaci a foederaci*, Viedeň 1851, VIII—str. 36. Obsah brožúry nadväzuje na polemiku s K. Havlíčkom a prispievateľmi jeho Slovana zo Slovenska. Kto je určite autorom úvah vo Vídeňskom deníku, nevedno, ale pravdepodobne J. M. Hurban. B. Polla najnovšie v článku *Ku genéze Daxnerovho Hlasu zo Slovenska* popiera, že by ním mohol byť Št. M. Daxner. Skôr to bude J. M. Hurban.

O niekoľko rokov po Tvojom odchode vystúpili sme v Prešporku so Slovenskými Novinami a Orlom Tatranským a pokračovali v nich až do počiatku zbur. Chtiac zjednotiť všetky stavy, zemiansky, meštiansky i ľud, chtiac zjednotiť strany náboženské, evanjelickú českú a katolícku bernolácku, chtiac puosobiť na nevedomý ľud, nechtiac sa dať potrhnuť k neslovanskému separatizmu čechoslovskému a s ním spojeniemu illirskému, vzali sme za prostriedok túžob, myšlienok a ideí našich slovenčinu, zachovanú v strednom Slovensku. Nevie, ale myslíme, že Ste nám Vy tam na severe prisviedčali, lebo bola a je vec naša čiste slovanská. Ja som vydau gramatiku reči tejto, pravda, len s neslovanským pravopisom bernoláckym, aby sme tým skuor bernolákovcov na stranu našu dostali, ale úmysel náš je vziať pravopis slovanský, akým Ti i tento list píšem. Po čase založili sme spolok Tatrín k vydávaniu lepších diel slovanských a k napomáhaniu dobrej chudobnej mládeže v školách, v umelostach i v remeslách. K tomuto spolku pristúpilo rodákov asi sto a držiavala sa každý rok jedna všeobecná sednica, vždy na inom mieste na Slovensku. Tatrín vydau viacej diel a napomohou viacej spouosobných mládencov, ako ale všetko naše takuoto puosobenia, tak i on začas búrok a vojny sa pretrhnuv, teraz sme práve prišli s Hodžom do Viedne, aby sme dostali od vlády povolenia k noviemu jeho držaňu a utvoreňu, ale máme pri tom málo nádeje.

Maďari bážiac po samostatnosti a nadvláde nad všetkými druhými národami povstali s mečom v ruke proti vláde rakúskej a my vidiac prihodný čas zbaviť sa nenávidenieho večnieho jarma povstali sme proti nim, najprú sami, potom ale porazení ako spojenci vojsk rakúskych. Nosili sme meče skoro rok a bojovali sme v počte do 20.000 mužov všetkíeho a v rozličných časoch. Za to nám slúbila rakúska vláda rovnakie práva s druhými národami, ale nedržali a nedržia z toho nič — Nemci! My sme zase vo zlom položení a nespokojnosť nie len u nás, ale u všetkých rakúskych Slovanov, rovne zavedených, je veľká a všeobecná.

Ale ani rakúske vojská nezdolali Maďarom a prišli od nich mocnejší — Rusi. S radosťou videlo každuo oko slovanskuo bratov severných na nivách dunajských a začali sa plniť slová piesne: „Jechal kozak za Dunaj.“ Rusi porazili Maďarov, to vie Europa, to u nás vie každý. Vojská ruskie veľmi sa mali dobre k nášmu národu, počujúc jazyk svojmu podobný, nazývajúc zem slovanskú ruskú a Maďarov Bisurmanmi.¹ Ale obzvlášte padala do očí ľudu dobrota ruských bojovníkov, ktorí zvláštnou láskou vinuli k sebe deti a kde videli ubohieho človeka zaopatřili ho všetkým čím mali, chlebom, mäsom i vodkou. Ľud ruský odišieu od nás s požehnaním, s úctou od Maďarov a duostojníci jeho ubrali sa preč s nenávisťou k Nemcom.

Tu som Ti na krátko popisau hlavnie deje a jich řahy. My teraz, ktorých znáš, priatelia Tvoji, žijeme a sedíme po otcovských domach našich v mrzutosti a túžbach: Hodža je zas farárom v Lipt. Sv. Mikuláši, Hurban na Hlbokom v Nitranskej stolici a ja žijem u otca starieho a píšem, čítam a lovím.² Pozdravujú Ťa všetci srdečne a pripomínajú pamäti Tvojej Slovensko.

Píšem Ti tento list vo Viedni, kam som na niekoľko dní prišieu v prácach našich a oddávam ho do rúk velebnieho protopresbytera pri vyslanstve ruskom, ktorieho my Slováci zoveme baťuškom.³ Bezpečnejšej cesty som nevedeu; Ty mi muožeš, ak chceš, tak písať nazpäť.

¹ Názov pre mohamedánov, používaný medzi Poliakmi a Ukrajincami.

² Zdržoval sa vtedy v Uhrovci.

³ Ide o M. T. Rajevského, ktorý pôsobil pri viedenskom ruskom vyslanectve.

Maj sa dobre, pozdrav srdečne vel. pp. Nadeždina,⁴ Panova,⁵ Čižova⁶ a nezabúdať na Slovákov. Vo Viedni 1850 dňa 15/12.

Tvoj

starý priateľ
Ludevít Štúr

32

Úryvky z polemiky Viedeňského deníka s Havlíčkovým Slovanom.

Vydané ako Hlas ze Slovenska o centralizaci a foederaci, Viedeň 1851, str. VIII a 36. Namí odlišované výňatky sú na str. 3–5, 7–9 a 31–32.

Ide o polemiku namierenú na úvahy dopisovateľa Slovana, vydávaného K. Havlíčkom v Kutnej Hore. Uverejnená bola koncom roku 1850 v 8. zv. na str. 1430. Pôvodcom tejto polemiky v Slovane bol pravdepodobne niektorý zo slovenských vlastencov, azda M. M. Hodža alebo E. Štúr. Autora prejavov uverejnených v *Hlase za centralisaci a foederaci* nepodarilo sa nám zistiť. Možno, že je ním J. Kollár. Podľa autora je pre Slovákov vhodná mierna centralizácia. Slovák nemôže si priať federáciu v Havlíčkovom zmysle, t. j. spojenie maďarsko-poľsko-vlašské, teda národov, ktoré najúčinnejšie povstali roku 1848 i predtým proti nadvláde Habsburgovcov, za svoju slobodu.

Či foederace či centralisace? O tuto otázku sa hádajú mocne Maďari, Poláci, Vlaši, Němci a Slované; z týchto posledných hlavne Češi a jižní Slované projevíli své hlasy. Otázka foederace a centralisace v Rakousku dle našeho osobního zdání jest otázka panstva a přednostentstva, foederaci představuje vůle panstva maďarsko-vlasko-poľského, extrémní centralisaci pak vůle panstva a přednostentstva německého; centralisace ve smyslu mírném jest jediná cesta, kterou může rovnoprávnost rakouských národností do života vstoupiti. *Toto jest náhled slovenský.* Potvrdíme ho následujícími úvahami.

Žáden upřímný Slovák, jenž stejně přeje svému národu, jako i jiným blaha občanského a rovnoprávnosti, jak společenské tak politické, žádný takovýto Slovák nemůže sobě přátí foederace ve smyslu, v jakovém jí „Slovan“ p. Havlíčka žádá.

Kterak by foederace maďarsko-poľsko-vlaská zřízena byla, o tom není pochybného poněť mezi námi, kteříkoli jsme viděli téci krev v posledních dvou letech; o té pak, kterou p. Havlíček míti chce, nemůže míti žádný z lidí poněť pravého, poněť je to všechno bytností neznámou na světě, je to theorie, která ani k pokusům a k experimentům se ještě povznéstí nemohla. Co by z této foederacní theorie učinily onyno

⁴ Nikolaj Ivanovič Nadeždina (1804–1856), ruský geograf, jazykovec a archeológ, spolupracovník V. G. Belinského.

⁵ Vasilij Alexejevič Panov (1819–1849), ruský slavianofil, ktorý navštívil aj Prahu.

⁶ Ide azda o Dmitrija Semenoviča Čižova (1785–1853), ruského matematika, prípadne o Teodora Vasileviča Č. (1811–1877).